

เรื่องเล่าที่มีอิทธิพลต่อคติความเชื่อและความศรัทธา: กรณีศึกษาวัดพระธาตุดอยคำ
NARRATIVES INFLUENCING BELIEF AND FAITH: A CASE OF WAT PHRA THAT DOI KHAM

ชนิษฐา จิตชินะกุล

Khanita Jitchinakul

สาขาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

Thai Language for Communication School of Humanities

The University of The Thai Chamber of Commerce

Email: khanita_jit@utcc.ac.th

Received 30 July 2024; Revised 11 October 2024; Accepted 30 October 2024.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและความสำคัญของเรื่องเล่าวัดพระธาตุดอยคำ จังหวัดเชียงใหม่ที่มีอิทธิพลต่อคติความเชื่อและความศรัทธา ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทฤษฎีเรื่องเล่า โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร สื่อร่วมสมัยและข้อมูลภาคสนามจากเจ้าอาวาส เจ้าหน้าทีของวัดพระธาตุดอยคำ ตลอดจนประชาชนที่สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวันที่ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เน้นการสนทนากลุ่มเฉพาะจนได้ข้อมูลที่อิ่มตัว จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์พบว่า 1) เรื่องเล่าสามารถอธิบายถึงความเป็นมาวัดพระธาตุดอยคำได้อย่างชัดเจนและทำให้เห็นว่าพื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความสำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ 2) เรื่องเล่าทำให้เห็นวิถีคิดของสังคมไทยโดยเมื่อพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่ในดินแดนล้านนา ตัวแทนที่เป็นความเชื่อดั้งเดิม เช่น ยักษ์ ได้ให้การยอมรับนับถือและรับใช้พุทธศาสนาสืบมา 3) เรื่องเล่าทำให้เห็นถึงความศรัทธาและการร่วมกันรักษาพระพุทธรูปศาสนาให้คงอยู่ 4) เรื่องเล่าทำให้เห็นพระสงฆ์ผู้ซึ่งเป็นต้นแบบของความมีวิริยะและขันติবারมีจนนำมาสู่ความเจริญและความเสื่อมใสศรัทธาของชุมชน 5) เรื่องเล่าได้แสดงออกให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน

คำสำคัญ: เรื่องเล่า; วัดพระธาตุดอยคำ; ความเชื่อและความศรัทธา

Abstract

This research article is a qualitative study with the objective of examining the roles and significance of the narratives surrounding Wat Phra That Doi Kham in Chiang Mai Province, which influence people's beliefs and faith. The researcher applied narrative theory. Data was

collected from documents and contemporary media, while field data was gathered from the abbot and staff of the temple, as well as from people who came to worship there. The research tool was the in-depth interview, focusing on group discussions until data saturation was reached. The data was then analyzed and presented descriptively. Findings according to the research's objectives were:

1) The narratives clearly explain the background story of *Wat Phra That Doi Kham*, highlighting that the temple is located on another sacred and significant site in Chiang Mai; 2) the narratives reveal that, in Thai society, when Buddhism arrived in the Lanna Kingdom, representatives of the original beliefs, such as demons, accepted and continued to serve the religion; 3) the narratives demonstrate people's faith and their cooperation in preserving Buddhism; 4) the narratives showcase Buddhist monks who are role models of perseverance and forbearance, leading to the prosperity and faith of the community; and 5) the narratives highlight the cultural uniqueness of the community.

Keywords: narratives; Wat Phra That Doi Kham; Belief and Faith

บทนำ

วัดพระธาตุดอยคำ ตั้งอยู่ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคูเมืองที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ วัดแห่งนี้มีตำนานและเรื่องเล่าอยู่ด้วยกันหลายสำนวนและหากจะต้องการศึกษาเกี่ยวกับประวัติของวัดพระธาตุดอยคำก็คงต้องกล่าวถึงตำนานเรื่องเล่าพระธาตุดอยคำและประวัติดอยคำด้วยเช่นกันเพื่อให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของวัดพระธาตุดอยคำตั้งแต่รัชสมัยพระนางจามเทวีผู้ปกครองแคว้นหริภุญชัยวบจนปัจจุบันที่ทำให้วัดพระธาตุดอยคำได้รับการกล่าวขานถึงความศักดิ์สิทธิ์

อย่างไรก็ตามตามตำนานพบว่าวัดพระธาตุดอยคำได้รับการสร้างศาสนสถานและบูรณะซ่อมแซมอยู่หลายครั้ง นับตั้งแต่หลังจากปีพุทธศักราช 1230 ที่พระนางจามเทวีได้ทรงให้พระโอรส ฝาแฝดคือ พระเจ้ามหันตยศและเจ้านันทยศ นำพระเกศาธาตุมาบรรจุไว้ที่ดอยคำแต่ศาสนสถานแห่งนี้ก็มักถูกให้ร้างมาอย่างต่อเนื่อง หรือจะเป็นไปตามคำอธิษฐานของพระนางจามเทวีเมื่อคราวที่พระองค์ได้ทรงบรรจุพระธาตุเสร็จแล้ว พระองค์ได้ทรงตั้งจิตอธิษฐานในการรักษาพระเกศาธาตุตามที่ฤษีวาสุเทพพระบิดาเลี้ยงเคยรับพุทธทำนายจากพระพุทธรูปที่กล่าวว่า “เมื่อได้กึ่งพุทธกาล 2500 ปีหลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงเสด็จปรินิพพานแล้ว พระธาตุนี้จักรุ่งเรืองด้วยการสักการบูชา กราบไหว้ด้วยความเลื่อมใสของประชาชนหาแห่งใดเท่าเทียมมิได้” ดังนั้นพระนางจามเทวีจึงทรงต้องการรักษาพระธาตุให้คงอยู่ในดอยคำแห่งนี้จึงตั้งจิตอธิษฐานว่า “หากยังไม่ถึงกาลที่พระธาตุจะเจริญรุ่งเรืองก็อย่าให้มีผู้ใดมาสร้างวัดวาอารามหรือศาสนสถานในที่แห่งนี้” (Suwannapat, 1990) ด้วยเหตุนี้ นับแต่หลังรัชสมัยของพระนางจามเทวีไม่ว่าผู้ใดจะมาก่อสร้างศาสนสถานที่ดอยคำแห่งนี้ วัดพระธาตุดอยคำก็มักจะถูกทิ้งร้างเรื่อยมา

ดังที่กล่าวแล้วว่าเรื่องเล่าประวัติความเป็นมาของวัดพระธาตุตอดอยคำมีอยู่ด้วยกันหลายสำนวนทั้งที่ปรากฏอยู่ในเอกสาร งานวิจัย ตลอดจนสื่อร่วมสมัยจึงมีความน่าสนใจที่จะได้ศึกษาถึงบทบาทของเรื่องเล่าเพราะเรื่องเล่ามิได้เป็นเพียงการสื่อสารผ่านภาษาเท่านั้นแต่เป็นการประกอบสร้างที่มนุษย์เป็นผู้ถ่ายทอดจากประสบการณ์ไม่ว่าจะเป็นความรู้หรือความจริง หรือทั้งความรู้และความจริงที่ประกอบไปด้วยอุดมการณ์ ค่านิยม และมายาคติต่าง ๆ ดังนั้นเรื่องเล่าจึงมีอิทธิพลต่อการรับรู้ด้วยมนุษย์ทุกคนเป็นผู้เล่าเรื่อง ดังนั้นทุกสิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์จึงถูกนำมาเล่า (Kijvisala, 2021) ซึ่งทำให้การศึกษาและวิจัยเรื่องเล่าได้รับความสนใจและถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่องในแวดวงสังคมศาสตร์เพราะเชื่อว่ากระบวนการค้นหาความรู้และความจริงทางสังคมต้องผ่านการกำหนดสร้างที่เรียกว่า สร้างสรรค์นิยมหรือนิรมิตนิยม (Constructivism) โดยผู้ศึกษาต้องตีความและอธิบายทำความเข้าใจในเรื่องเล่านั้น (Tooltham, 2020)

ทั้งนี้การศึกษาเรื่องเล่าในปัจจุบันจะไม่ได้เน้นให้เห็นภาพของความเป็นจริงแต่จะทำให้ได้เห็นถึงการประกอบสร้าง(construction) ของเรื่องเล่าที่ทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ และทำให้ได้เห็นถึงวิธีการเล่าเรื่องของผู้เล่าว่าใช้วิธีการสื่อสารอย่างไร ซึ่งเรื่องเล่าวัดพระธาตุตอดอยคำมีความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แนวคิดของผู้เล่า ค่านิยมและมายาคติต่าง ๆ ที่ส่งผลให้เกิดความเชื่อและความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ประดิษฐานอยู่ในวัดพระธาตุตอดอยคำ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องเล่าเกี่ยวกับตำนานวัดพระธาตุตอดอยคำ จังหวัดเชียงใหม่ที่ส่งผลให้เกิดความเชื่อและความศรัทธาจนกลายเป็นปรากฏการณ์ความศรัทธาในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาบทบาทและความสำคัญของเรื่องเล่าวัดพระธาตุตอดอยคำ จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีอิทธิพลต่อคติความเชื่อและความศรัทธา

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยเรื่องเล่าที่มีอิทธิพลต่อคติความเชื่อและความศรัทธา: กรณีศึกษาวัดพระธาตุตอดอยคำ ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ทฤษฎีเรื่องเล่า

การเล่าเรื่อง เป็นคำที่ใช้กันโดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือการสื่อสารผ่านสื่อกลางก็จะเรียกว่า การเล่าเรื่อง ในภาษาอังกฤษมีคำศัพท์หลายคำที่หมายถึงการเล่าเรื่องไม่ว่าจะเป็น narrative, narration หรือ Storytelling ก็จะเรียกว่า การเล่าเรื่อง และเมื่อการเล่าเรื่องได้รับการพัฒนาให้เป็นศาสตร์ จึงได้ใช้คำว่า เรื่องเล่า (narrative) และเรียกว่า ศาสตร์เรื่องเล่า (narratology)

เรื่องเล่าจึงเป็นกระบวนการทางสังคมที่มีความเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมเพราะเรื่องเล่าจะสะท้อนให้เห็นถึงสังคมและวัฒนธรรมนั้นๆ โดยผ่านวิธีการเล่าเรื่องที่มาจากประสบการณ์ของผู้เล่าทั้งจากอดีต ปัจจุบันและอนาคตอันเป็นการประกอบสร้างเรื่องเล่าให้มีระบบระเบียบที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขของบริบททางสังคมนั้น ๆ ดังนั้น

เรื่องเล่าจึงเป็นการลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามบริบทของผู้เล่าเป็นสำคัญซึ่งผู้เล่าอาจจะเลือกเล่าเฉพาะประสบการณ์หรือเหตุการณ์สำคัญๆ ที่อาจมีความเกี่ยวข้องกับตน ดังนั้นการศึกษาเรื่องเล่าจึงเป็นการศึกษาเรื่องราวของคนในสังคมหรือเรื่องราวของสังคมที่ถูกนำมาสร้างขึ้นใหม่ (Tooltham, 2020)

อย่างไรก็ตามการศึกษาวิจัยแนวเรื่องเล่าได้รับความนิยมเป็นอย่างมากจากนักวิชาการศาสตร์แขนงต่าง ๆ และเมื่อเรื่องเล่าได้กลายเป็นศาสตร์จึงทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการศึกษาเรื่องเล่า จากเดิมที่เป็นการศึกษาเฉพาะในแวดวงวรรณกรรมก็ถูกขยายให้สามารถศึกษาจากเรื่องจริงได้และการศึกษาเรื่องเล่านั้นจะเน้นที่การประกอบสร้างเพื่อความเข้าใจในเนื้อหาของเรื่องเล่าโดยมีการศึกษาจากองค์ประกอบของเรื่องเล่า (Akarachantachote, 2017)

บทบาทและความสำคัญของเรื่องเล่า

ปัจจุบันการศึกษาเรื่องเล่าได้ขยายแวดวงวิชาการไปยังศาสตร์หลายแขนงไม่เฉพาะแต่ในแวดวงมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เท่านั้น นับว่าเรื่องเล่าได้มีบทบาทและความสำคัญ ดังนี้

1. เรื่องเล่าทำหน้าที่ถ่ายทอดจินตนาการ และสร้างความสนุกสนานให้แก่คนในสังคม เช่น การเล่าเรื่องนิทาน นิยาย
2. เรื่องเล่าทำหน้าที่ค้นหา เปิดเผยเรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นข้อเท็จจริงทั้งในอดีตและปัจจุบันที่ไม่เคยมีใครรู้มาก่อน เช่น การเล่าเรื่องเกี่ยวกับการค้นคว้าสิ่งใหม่ ๆ การผจญภัย
3. เรื่องเล่าทำหน้าที่โน้มน้าวใจและจรรโลงใจ โดยเรื่องเล่าบางประเภทจะแฝงคติสอนใจที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เช่น เรื่องเล่าเกี่ยวกับชีวประวัติบุคคล
4. เรื่องเล่าทำหน้าที่ให้การศึกษา อบรมในกระบวนการเรียนการสอนทุกระดับโดยมีการนำเรื่องเล่ามาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนและการพัฒนาบุคลากร เช่น เรื่องเล่าจากกรณีศึกษา
5. เรื่องเล่าทำหน้าที่ชี้แจง หรือบอกกล่าวข้อเท็จจริง กรณีที่สังคมมีความขัดแย้งทางความคิด หรือความไม่เข้าใจกันทั้งในระดับบุคคลหรือมวลชน การเล่าเรื่องจะสามารถช่วยอธิบาย ชี้แจง นำเสนอความคิดเห็น เพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน เช่น บันทึก รายงาน จดหมายร้องทุกข์ (Premsirat, 2015) เช่นเดียวกับที่ Na Thalang (2020) ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทหน้าที่นิยม (Functionism) ที่เห็นว่าเรื่องเล่าประเภทต่าง ๆ ที่ปรากฏในสังคมล้วนตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ สร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงทางวัฒนธรรมให้แก่สังคมนั้น ๆ

จากการศึกษาบทบาทและความสำคัญของเรื่องเล่าทำให้เห็นว่าเรื่องเล่าจะสามารถช่วยค้นหาคำตอบถึงคติความเชื่อความศรัทธาอันเกิดจากเรื่องเล่า ซึ่งปัจจุบันความศักดิ์สิทธิ์ในวัดพระธาตุดอยคำเกิดจากเรื่องเล่าแทบทั้งสิ้นซึ่งมีทั้งที่มาจากประสบการณ์โดยตรง ตำนานและเรื่องเล่าที่ปรากฏในชุมชนอันสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญและบทบาทหน้าที่ของเรื่องเล่าที่ได้ส่งผลต่อความเชื่อและความศรัทธาในสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องเล่าที่มีอิทธิพลต่อคติความเชื่อและความศรัทธา: กรณีศึกษาวัดพระธาตุดอยคำ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สื่อร่วมสมัย เช่น ยูทูบ ออนไลน์ รายการโทรทัศน์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาข้อมูลจากภาคสนาม (Fieldworks) โดยผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการศึกษาดังนี้

1. รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

-ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเล่าที่มีความเกี่ยวข้องกับวัดพระธาตุดอยคำ เพื่อเป็นพื้นฐาน

2. ประชากรที่ศึกษา

-ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลวัดพระธาตุดอยคำจากเจ้าอาวาส เจ้าหน้าที่ของวัดที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป โดยจะต้องอยู่ภายในวัดมากกว่า 1 ปีและเป็นผู้ที่ยินยอมให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวัดมณีนวดี ทั้งนี้จนกว่าจะได้ข้อมูลอิ่มตัว

- ประชาชนที่มากราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัดในวันที่ผู้วิจัยลงภาคสนามและจะต้องมีอายุมากกว่า 20 ปีขึ้นไป และยินยอมให้ข้อมูล ทั้งนี้จนกว่าจะได้ข้อมูลอิ่มตัว

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- แบบสัมภาษณ์ปลายเปิดที่ได้ผ่านคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์จากมหาวิทยาลัยนเรศวร หมายเลขโครงการ P2-0033/2566

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผล

-นำข้อมูลจากการเก็บรวบรวมภาคสนามมาศึกษาบทบาทหน้าที่ของเรื่องเล่าที่มีอิทธิพลต่อคติความเชื่อ ความศรัทธา

จากนั้นนำผลที่ได้จากการศึกษามาสรุปและอภิปรายผลด้วยพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องเล่าที่มีอิทธิพลต่อคติความเชื่อและความศรัทธา: กรณีศึกษาวัดพระธาตุดอยคำ ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องเล่าจากเอกสาร สื่อร่วมสมัยและรวบรวมข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับตำนานดอยคำและประวัติวัดพระธาตุดอยคำ โดยมีเรื่องเล่า ดังต่อไปนี้

1. เรื่องเล่าตำนานพระธาตุดอยคำ จากหนังสือที่เรียบเรียงโดยสุทธาวารี สุวรรณพานิช (Suwannapat, 1990) จากการศึกษาพบว่าสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าได้เสด็จดอยคำ และพบกับยักษ์ 3 ตนซึ่งเป็นพ่อแม่ลูกนามว่าจิก้า ตาเขียวและสุเทพ เมื่อยักษ์เห็นพระพุทธเจ้าและเหล่าพระอรหันต์ก็หมายจะจับกินเป็นอาหารตั้งแต่นั้นพระพุทธเจ้าทรงแผ่เมตตาทำให้ยักษ์ทั้ง 3 ตนต่างเกรงขามและก้มลงกราบรับศีล จากนั้นพระพุทธเจ้าได้มอบพระเกศาปอยหนึ่งให้แก่ยักษ์จิก้าและยักษ์ตาเขียวพร้อมทรงอธิษฐานให้เป็นพระธาตุและรับสั่งว่าหลังที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว สถานที่แห่งนี้จะมีความเจริญ ยักษ์ได้นำพระเกศามาบรรจุในผอบแก้วมรกตและบูชากราบไหว้เป็นประจำจนฝนตก 3 วัน 3 คืนเม็ดฝนนั้นกลายเป็นทองคำตกไหลเข้าสู่ถ้ำ จึง

เรียกว่า “ถ้ำคำ” เมื่อปู่แสะ-ย่าแสะและสุเทพฤๅษีถึงแก่กรรม เด็กหญิงวีหรือต่อมาคือพระนางจามเทวีผู้เป็นบุตรบุญธรรมของฤๅษีสุเทพได้รักษาพระธาตุที่ดอยคำสืบมา จนกระทั่งปีพุทธศักราช 1230 พระองค์ได้ให้พระโอรสฝาแฝดคือพระเจ้ามหันตยศและเจ้านันทยศทำพระสถูปเจดีย์เล็กขึ้นที่ดอยคำแล้วอัญเชิญพระอภัยมณีที่บรรจุพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้าประดิษฐานภายในพระสถูปเจดีย์พร้อมทั้งได้ ตั้งจิตอธิษฐานว่า หากยังไม่ถึงกาลที่พระธาตุจะเจริญรุ่งเรืองก็อย่าได้มีผู้ใดมาสร้างวัดวาอารามหรือศาสนสถานในที่แห่งนี้ เพราะจะทำให้ทรัพย์สินที่มีค่าต้องสูญหายไปเพราะบุคคลที่เป็นผู้ทุศีล

ภาพที่ 1 พระนางจามเทวีและพระโอรสฝาแฝด ด้านหน้าวัดพระธาตุดอยคำ

ที่มา: ขนิษฐา จิตชินะกุล, 2566

อย่างไรก็ตามแม้ว่าพระภิกษุหลายรูปได้มาบูรณะและสร้างศาสนสถานภายในดอยคำอยู่หลายครั้งก็ตาม หากแต่จะด้วยแรงอธิษฐานของพระองค์หรือไม่ก็ตามแต่พระธาตุดอยคำได้ถูกทิ้งร้างมานาน นอกจากนี้เจดีย์ยังถูกลักลอบขุดอยู่หลายครั้งด้วยไม่มีพระสงฆ์จำพรรษา จนกระทั่งปีพุทธศักราช 2509 เจดีย์ได้ล้มจึงได้มีการบูรณะซ่อมแซมและปีพุทธศักราช 2524 เจ้าคณะตำบลได้แต่งตั้งให้ครูบาพินหรือพระครูสุนทรเจติยารักษ์ มาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสซึ่งท่านก็ได้พัฒนาวัดพระธาตุดอยคำเรื่อยมาจวบจนปัจจุบัน

2. เรื่องเล่าวัดพระธาตุดอยคำจากสื่อร่วมสมัย จากการศึกษาข้อมูลจากสื่อร่วมสมัยทั้งบทความออนไลน์ ยูทูบ รายการโทรทัศน์ย้อนหลัง ผู้วิจัยพบว่า เรื่องเล่าตำนานวัดพระธาตุดอยคำมีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน กล่าวคือ วัดพระธาตุดอยคำสร้างใน รัชสมัยของพระนางจามเทวีปฐมกษัตริย์แห่งหริภุญชัยเมื่อปีพุทธศักราช 1230 โดยพระโอรสฝาแฝด เดิมวัดพระธาตุดอยคำชื่อว่า วัดสุวรรณบรรพต ภายในวัดมีสิ่งสำคัญ ๆ ได้แก่ เจดีย์ที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธรูปปูนปั้น ศาลาการเปรียญกุฏิสงฆ์ ต่อมาได้ขุดพบพระพุทธรูปปูนปั้นที่สำคัญ 2 องค์คือ พระรอดหลวงและพระสามหอม ทั้งนี้พระรอดหลวงนับเป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ที่คาดว่ามีความใกล้เคียงกับวัดพระธาตุดอยคำแห่งนี้ อย่างไรก็ตามดอยคำแห่งนี้เดิมเป็นที่อยู่อาศัยของยักษ์ 2 ตนและเวทมนตร์ได้นำนำพระเกศาธาตุมามอบให้เพื่อเก็บรักษาและฝังไว้บนดอยคำยักษ์ 2 ตนได้ก่อสถูปครอบ ปีพุทธศักราช 1230 พระโอรส 2 องค์ของพระนางจามเทวีมาพบเข้าจึงโปรดให้สร้างเจดีย์ครอบสถูปอีกชั้นหนึ่ง(“ Wat Phra That

Doi Kham famous temple in Chiang Mai Revcaling a legend morn than 1300 years old”, 2021) เช่นเดียวกับรายการโทรทัศน์คชาภาพไปมูที่กล่าวว่า วัดพระธาตุดอยคำว่าเป็นวัดเก่าแก่ที่สุด สร้างตั้งแต่สมัย ตรีภุมมัยมีอายุ 1300 ปี เดิมเรียกว่า ดอยคำ และเมื่อมีการบรรจุพระอัฐิธาตุของพระพุทธเจ้าจึงเรียกว่า พระธาตุดอยคำ ภายในวัดแห่งนี้สิ่งที่เก่าแก่ที่สุดก็คือ พระเจดีย์ที่มีอายุ 1336 ปีและเป็นທີ່ประดิษฐานพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้าและพระอัฐิพระอรหันต์อีก 4 รูป คือ พระโมคัลลา พระสารีบุตร พระสาลี และพระนางพิมพา ตามตำนานเล่ากันว่า ดอยคำเคยเป็นที่อยู่อาศัยของยักษ์ 2 ตนผัวเมียคือ จิตาและตาเขียว ที่ต่อมารู้จักกันในนาม ปู่สะ-ย่าสะ วันหนึ่งได้มีเทวดานำพระเกศาธาตุมาให้เก็บรักษาไว้โดยให้ฝังไว้ที่ดอยคำแล้วก่อสลุบครอบไว้ จนกระทั่งในปีพุทธศักราช 1230 ได้มีการจัดสร้างเจดีย์สลุบครอบไว้อีกชั้นหนึ่ง (Tonchroen, 2023)

3. เรื่องเล่าวัดพระธาตุดอยคำจากภาคสนาม

จากการศึกษาข้อมูลภาคสนามจากพระครูสุนทรเจติยารักษ์หรือครูบาพินเจ้าอาวาสและบุคลากรของวัดพระธาตุดอยคำ พบว่า วัดนี้สร้างในสมัยรัชสมัยพระนางจามเทวีโดยพระโอรสฝาแฝด ในปีพุทธศักราช 1230 โดยพระนางจามเทวีได้ให้พระโอรสทำสลุบเจดีย์เล็กขึ้นที่ดอยคำแล้วอัญเชิญพระอัฐิธาตุของพระพุทธเจ้ามาประดิษฐานไว้ในสลุบเจดีย์ จากนั้นวัดได้ถูกทิ้งร้างมานาน จนกระทั่งปีพุทธศักราช 2523 จึงได้รับการบูรณะขึ้นใหม่ เดิมทีบริเวณวัดพระธาตุดอยคำนี้เคยเป็นที่อยู่อาศัยของยักษ์ 2 ตนคือ ปู่สะ-ย่าสะที่จับมนุษย์กินเป็นอาหารสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนไปทั่วเมือง เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จถึงบริเวณนี้ได้สั่งสอนยักษ์ 2 ตนจนมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ต่อมาปีพุทธศักราช 2524 พระครูศรีปริยัติหรือครูบาไฟ เจ้าคณะอำเภอในขณะนั้นได้ขอให้ครูบาพินซึ่งเป็นลูกศิษย์มาดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดพระธาตุดอยคำด้วย เชื่อว่าครูบาพินได้บวชเรียนและฝึกปฏิบัติกรรมฐานมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2514 มีความเหมาะสมด้วยเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่จะดูแลและพัฒนาวัดพระธาตุดอยคำให้เจริญได้ เมื่อครูบาพินเดินทางมาถึงวัดพระธาตุดอยคำก็พบว่า มีเพียงกุฏิร้างเพียงหลังเดียวของครูบาศรีวิชัยที่สร้างไว้เมื่อปีพุทธศักราช 2467 พร้อมพระพุทธรูปและสลุบเจดีย์ ครูบาพินจำพรรษาที่วัดแห่งนี้เพียงรูปเดียวทุกคืนที่ปฏิบัติกรรมฐานจะได้สนทนาธรรมกับดวงวิญญาณของพระนางจามเทวีที่พระองค์สถิตอยู่ภายในวัดพระธาตุดอยคำโดยจะพระองค์ขอให้ครูบาพินช่วยดูแลและพัฒนาวัด

ภาพที่ 2 พระครูสุนทรเจติยารักษ์ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุดอยคำ

ที่มา: ขนิษฐา จิตชินะกุล, 2566

อย่างไรก็ตามการจำพรรษาของครูบาพินสร้างความประหลาดใจให้แก่ชาวบ้านในละแวกเป็นอย่างมาก เพราะวัดเต็มไปด้วยป่ารก ไม่มีสาธารณูปโภคต้องอาศัยเพียงน้ำฝนแม้กระทั่งอาหารที่จะฉันเพลก็ไม่มีเพราะชาวบ้านละแวกนั้นยังยากจน ครูบาพินต้องเดินไป-กลับเพื่อบิณฑบาตรกว่า 10 กิโลเมตรทุกวัน อีกทั้งวัดพระธาตุดอยคำยังเป็นทำเลลี้ภัยถึงภูตผีวิญญาณแต่ด้วยที่ครูบาพินเป็นพระสายปฏิบัติกรรมฐานและเคียร่าเรียนคาลาล้านนาโบราณจึงสามารถจำพรรษาได้อย่างปลอดภัย และเมื่อชาวบ้านทราบข่าวก็นำมาอาหารมาถวายบ้าง ครั้นชาวบ้านเดือดร้อนก็ให้ความช่วยเหลือแก่ชาวบ้านทุกเรื่องโดยเฉพาะการถูกภูตผีรบกวน ด้วยการทำเทียนนักขัตฤกษ์หรือที่ชาวล้านนาจะเรียกว่า เทียนล้านนาขึ้น ทำให้ชาวบ้านในละแวกนั้นมีความเชื่อในไสยศาสตร์และช่วยกันบูรณะพัฒนาวัดจัดสร้างศาสนสถานและถาวรวัตถุต่าง ๆ ให้แก่วัดพระธาตุดอยคำตั้งแต่นั้นมา และในปีพุทธศักราช 2530 หลังจากที่พระครูสุนทรเจติยาภิรักษ์ได้สวมนต์ทำวัตรเย็นเสร็จเรียบร้อยแล้วประมาณเวลา 21.00 น. ได้มีเกิดปรากฏการณ์พระธาตุเสด็จ โดยมีลักษณะเป็นแสงสว่างสีเหลืองเคลื่อนออกจาก พระธาตุลอยไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ(Phrakru Sunthorn Chetiyapirak (Pin), 2023)

ภาพที่ 3 เจดีย์พระธาตุดอยคำ

ที่มา: ขนิษฐา จิตชินะกุล, 2566

เช่นเดียวกับบุคลากรของวัดที่กล่าวว่า วัดพระธาตุดอยคำเดิมเป็นวัดร้างที่มีสถูปเจดีย์ พระพุทธรูปปูนปั้น และหลวงพ่อบ้านใจ และเมื่อครูบาพินมาจำพรรษาที่วัดแห่งนี้ท่านได้บูรณะพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นับว่าครูบาพินเป็นผู้ที่มีความวิริยะบารมีและขันติบารมีเป็นอย่างมากเพราะเดิมวัดพระธาตุดอยคำนั้นเป็นวัดที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร ไม่มีถนน ไม่มีสาธารณูปโภคต้องเดินเท้าอย่างเดียว ต่อมานายรุ่งโรจน์ได้มาอาศัยอยู่เป็นเพื่อนครูบาพินและรับใช้ท่านก่อนไปเรียนหนังสือที่โรงเรียน กว่า 30 ปีที่เป็นผู้อยู่วัดพระธาตุดอยคำและได้ดูแลครูบาพินมาโดยตลอดจึงทำให้ได้เห็นความเจริญของวัดพระธาตุดอยคำตามลำดับและเพราะครูบาพินจึงทำให้ศาสนสถานแห่งนี้ได้รับการบูรณะพัฒนาจนมีความเจริญรุ่งเรือง (Loadtalee, 2023)

จะเห็นได้ว่าเรื่องเล่าเกี่ยวกับวัดพระธาตุดอยคำจากหนังสือตำนานพระธาตุดอยคำและประวัติดอยคำ และข้อมูลภาคสนามจากพระครูพระครูสุนทรเจติยาภิรักษ์มีความใกล้เคียงกันเกี่ยวกับประเด็นพระบรมสารีริกธาตุ กล่าวคือ พระพุทธเจ้าได้ทรงมอบให้แก่ปู่แสะ-ย่าแสะ ส่วนจากสื่อร่วมสมัยจะกล่าวว่าเทวดาได้นำมามอบให้ปู่แสะ-ย่าแสะเก็บรักษาและฝังที่ดอยคำ ส่วนวัดพระธาตุดอยคำนั้นตามตำนานทุกสำนักกล่าวตรงกันว่าเป็นศาสน

สถานที่พระนางจามเทวีและพระโอรสฝาแฝดเป็นผู้สร้างขึ้นในปีพุทธศักราช 1230 หากเพียงแต่พระนางจามเทวีมิได้จัดสร้างอย่างใหญ่โตด้วยเกรงว่าจะมีผู้ทศิธมาลักลอบขุดเอาสมบัติและพระธาตุไปจากดอยคำ นอกจากนี้ข้อมูลที่ทุกสำนวนตรงกันคือ “ดอยคำ” เป็นดินแดนที่มีมานานตั้งแต่สมัยพุทธกาลและเคยเป็นที่อยู่อาศัยของยักษ์มาก่อนซึ่งต่อมาภายหลังรู้จักกันในนามปุสะ-ยาสะ แต่เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จมายังบริเวณดอยคำได้อบรมสั่งสอนยักษ์ให้มีความเลื่อมใสทางพุทธศาสนาจึงทำให้ดินแดนดังกล่าวเป็นดินแดนที่มีความศักดิ์สิทธิ์ตั้งแต่สมัยพุทธกาลจวบจนปัจจุบัน ซึ่งทำให้ได้เห็นว่าความเชื่อมโยงระหว่างประวัติดอยคำกับวัดพระธาตุดอยคำ

อิทธิพลของเรื่องเล่าที่มีต่อคติความเชื่อความศรัทธาวัดพระธาตุดอยคำ จังหวัดเชียงใหม่

จากการศึกษาเรื่องเล่าจากทุกสำนวนทำให้ผู้วิจัยพบว่า วัดพระธาตุดอยคำเป็นวัดเก่าที่ถูกทิ้งร้างกว่า 1,000 ปีและเป็นที่ประดิษฐานพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้าที่นับว่าเป็นศาสนสถานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนี้ภายในวัดยังมี “หลวงพ่อทันใจ” ที่ได้รับการกล่าวขานถึงความศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างมากในช่วงกว่าทศวรรษที่ผ่านมา และเมื่อความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อทันใจเป็นที่แพร่กระจายไปทั่วสังคมจึงส่งผลให้หน่วยงานต่าง ๆ เริ่มสืบค้นตำนานเรื่องเล่าเกี่ยวกับความเป็นมาของวัดพระธาตุดอยคำและเมื่อเป็นที่ประจักษ์ว่าดอยคำแห่งนี้มีประวัติความเป็นมาที่สำคัญนับแต่ครั้งพุทธกาลและมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทยโดยเฉพาะกับพระนางจามเทวีปฐมกษัตริย์แห่งแคว้นหริภุญชัยผู้ปกครองเมืองลำพูน ซึ่งตามตำนานกล่าวว่า ฤๅษีวาสุเทพได้รับพระนางจามเทวีเป็นทารกที่ฤๅษีวาสุเทพเก็บมาเลี้ยงบุตรบุญธรรม และเมื่อฤๅษีวาสุเทพและสหายสร้างเมืองขึ้นมาใหม่แทนเมืองบุรพนครที่ถูกน้ำท่วมจึงได้ผู้ช่วยเชิญให้พระนางจามเทวีเสด็จมาปกครองเมืองหริภุญชัย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพระนางจามเทวีย่อมมีความผูกพันกับฤๅษีวาสุเทพและดินแดนดอยคำมาก่อนที่จะเสด็จไปเป็นธิดาแห่งเมืองละโว้และกลับมาอีกครั้งในฐานะปฐมกษัตริย์แห่งแคว้นหริภุญชัย และเมื่อฤๅษีวาสุเทพสิ้นชีวิตพระนางจามเทวีได้ดูแลพระเกศาธาตุและนำมาประดิษฐาน ณ ดอยคำซึ่งเป็นสถานที่ที่ฤๅษีวาสุเทพเคยอาศัยและต่อมาได้กลายเป็นวัดพระธาตุดอยคำ

นอกจากนี้ในปีพุทธศักราช 2530 ยังมีปรากฏการณ์พระธาตุเสด็จ ที่นับว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นไม่บ่อยครั้งนัก ดังนั้นเรื่องเล่าเกี่ยวกับตำนานดอยคำและวัดพระธาตุดอยคำจึงมีบทบาทต่อการสร้างคติความเชื่อและความศรัทธาให้แก่สังคม ดังนี้

1. เรื่องเล่าเกี่ยวกับตำนานดอยคำมีความเชื่อมโยงกับพระธาตุดอยคำซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพุทธกาลและนำไปสู่ความต่อเนื่องเหตุการณ์ในรัชสมัยพระนางจามเทวีที่พระองค์ได้โปรดให้พระโอรสฝาแฝดสร้างสถูปเจดีย์เพื่อประดิษฐานพระเกศาธาตุ จนกระทั่งมีพระภิกษุหลายรูปที่เดินทางมาพบได้จัดสร้างศาสนสถานแต่ไม่ก็ยังไม่มีความเจริญรุ่งเรืองดังเช่นปัจจุบัน ดังนั้นเรื่องเล่าที่ปรากฏจึงสามารถอธิบายถึงประวัติความเป็นมาและสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่สังคมได้ว่าทำไมสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้จึงเรียกว่า “พระธาตุดอยคำ” ตลอดจนการสร้างคติความเชื่อว่าพื้นที่บริเวณดังกล่าวคือพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

2. เรื่องเล่าเกี่ยวกับยักษ์ 2 ตนคือจิกคำและตาเขียวหรือที่รู้จักกันสืบต่อมามี ปุสะ-ยาสะ และฤๅษีวาสุเทพ ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีคิดเกี่ยวกับความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่ในสังคมไทยแต่เมื่อพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่

ความเชื่อดั้งเดิมได้ถูกนำมาผสมผสานความเชื่อทางพุทธศาสนา ตลอดทั้งทำให้เข้าใจความเป็นมาประเพณีท้องถิ่น “พิธีเลี้ยงดงปู่สะ-ย่าสะ” ซึ่งมีมาแต่อดีตกาล

3. เรื่องเล่าเกี่ยวกับตำนานวัดพระธาตุดอยคำทำให้ได้เห็นความเชื่อมโยงกันระหว่างประวัติศาสตร์และพุทธศาสนาเพราะพระนางจามเทวีตามตำนานพระองค์ได้เป็นบุตรบุญธรรมของฤๅษีวาสุเทพและเจ้าเมืองละโว้ แต่เมื่อพระนางจามเทวีเสด็จมาปกครองหริภุญชัยได้สู้รบชนะขุนหลวงวิรังคะจนพระองค์ประสบชัยชนะได้ดินแดนคืนจึงทรงโปรดให้พระโอรสฝาแฝดสร้างสถูปเจดีย์เพื่อประดิษฐานพระเกศาธาตุ ณ บริเวณดอยคำ ซึ่งต่อมาได้เกิดศาสนสถานขึ้นแม้จะยังไม่มี ความเจริญรุ่งเรืองเช่นปัจจุบัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแรงอธิษฐานของพระนางจามเทวีผู้ทรงต้องการปกป้องรักษาพระเกศาธาตุให้คงอยู่สืบไป นอกจากนี้พระองค์ยังทรงเป็นองค์อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาที่ทำให้พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองและในปีพุทธศักราช 2530 ได้เกิดปรากฏการณ์พระธาตุเสด็จซึ่งทำให้เห็นว่าดอยคำและวัดพระธาตุดอยคำเป็นพื้นที่ที่มีความศักดิ์สิทธิ์อีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่

4. เรื่องเล่าตำนานดอยคำและประวัติวัดพระธาตุดอยคำ ทำให้ได้เห็นตัวละครในตำนานที่แม้ว่าจะมีลักษณะที่ตรงกันข้าม คือ มนุษย์และอมนุษย์ แต่เมื่อพุทธศาสนาเข้ามาเผยแพร่ในดินแดนล้านนาต่างก็ยอมรับนับถือในพุทธศาสนา ทั้งนี้ตัวละครในตำนานได้แก่ พระนางจามเทวี พระโอรสฝาแฝด ยักษ์ (ปู่สะ-ย่าสะ) ฤๅษีวาสุเทพซึ่งล้วนแต่เป็นบุคคลที่มีความเชื่อมโยงในพระพุทธศาสนาและปกป้องรักษาพระเกศาธาตุให้คงอยู่สืบมาจนถึงทุกวันนี้

5. เรื่องเล่าเกี่ยวกับวัดพระธาตุดอยคำกับพระครูสุนทรเจติยาภิรักษ์ เจ้าอาวาส นับว่าท่านเป็นบุคคลแรกที่จำพรรษาที่วัดพระธาตุดอยคำนานถึง 43 ปีนับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2524 จวบจนปัจจุบัน ด้วยความวิริยะและขันติที่ได้บูรณะพัฒนาวัดพระธาตุดอยคำให้มีความเจริญรุ่งเรือง แม้ว่าจะต้องประสบกับความยากลำบากในการดำรงชีพจนส่งผลให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ดังนั้นเรื่องเล่าวัดพระธาตุดอยคำกับการพัฒนาวัดของพระครูสุนทรเจติยาภิรักษ์จึงนับเป็นตัวอย่างที่ดีที่พุทธศาสนิกชนพึงประพฤติปฏิบัติตาม

6. เรื่องเล่าเกี่ยวกับตำนานดอยคำและวัดพระธาตุดอยคำ นับเป็นตำนานที่สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ชุมชนและช่วยสร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน อันได้แก่ประเพณีเลี้ยงดงปู่สะ-ย่าสะรวมทั้งมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คู่บ้านคู่เมืองที่เก่าแก่ ได้แก่ พระรอดหลวง พระสามหอม หลวงพ่อทันใจ

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องเล่าที่มีอิทธิพลต่อคติความเชื่อและความศรัทธา: กรณีศึกษาวัดพระธาตุดอยคำ พบว่าเรื่องเล่าจะมีการลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญ ๆ เช่น พระพุทธเจ้า พระนางจามเทวี พระโอรส และอมนุษย์คือ ยักษ์ที่ต่อมาภายหลังมีความเชื่อมโยงในพระพุทธศาสนา และเมื่อยักษ์ได้สักการะพระเกศาธาตุก็เกิดศุภนิมิตฝนตกมา 3 วัน 3 คืนเม็ดฝนนั้นกลายเป็นทองคำตกไหลเข้าสู่ถ้ำที่เรียกว่า ถ้ำคำ จากนั้นพระนางจามเทวีได้ให้พระโอรสก่อสร้างสถูปเจดีย์บริเวณดอยคำเพื่อประดิษฐานพระเกศาธาตุที่พระพุทธเจ้าได้ทรงมอบให้แก่ยักษ์ จนทำให้พื้นที่บริเวณดอยคำมีตำนานเล่าขานสืบต่อกันมาซึ่งเป็นเรื่องเล่านั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่บริเวณดอยคำหรือที่เรียกว่า พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ สอดคล้องกับ Boontong

(2018) กล่าวถึงพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ว่ามักจะมีเรื่องเล่า ตำนานที่ชุมชนต้องการสร้างความหมายให้แก่พื้นที่และจะมีร่องรอยทางศาสนาที่ถูกทำให้เชื่อว่าเป็นร่องรอยที่มีความเกี่ยวข้องกับความศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้เรื่องเล่าวัดพระธาตุดอยคำเป็นการประกอบสร้าง (construct) ความเป็นจริงในอดีตที่ต้องการสื่อสารให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่บริเวณดอยคำและวัดพระธาตุดอยคำเช่นกัน

อย่างไรก็ตามการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องเล่าทั้งจากเอกสาร สื่อร่วมสมัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ซึ่งทำให้ได้เห็นถึงการประกอบสร้างเรื่องเล่าที่แตกต่างกันออกไปแต่ต่างก็มีจุดร่วมเดียวกันในเรื่องเล่าคือ ต้องการสื่อให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์และความเชื่อมโยงของดอยคำกับวัดพระธาตุดอยคำว่ามีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญในเรื่องเล่าคือ ตัวละคร ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระนางจามเทวี พระโอรส และอมนุษย์คือ ยักษ์ พระครูสุนทรเจติยาภิรักษ์ เจ้าอาวาสสถานที่ คือดอยคำและวัดพระธาตุดอยคำ และบรรยากาศ คือการยอมรับในพระพุทธศาสนาของอมนุษย์และการปกป้องพระพุทธศาสนาโดยมีการเรียงลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหลังอย่างชัดเจนทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในประวัติความเป็นมาของดอยคำและวัดพระธาตุดอยคำ ตลอดจนทำให้สังคมเห็นว่าพื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีมาแต่อดีตกาล

สรุปองค์ความรู้

การศึกษาเรื่องเล่าที่มีอิทธิพลต่อคติความเชื่อและความศรัทธา: กรณีศึกษาวัดพระธาตุดอยคำพบว่า

1. เรื่องเล่าอาจเป็นเรื่องจริงหรือเรื่องแต่งก็ได้ รวมทั้งเรื่องเล่าอาจเป็นการประกอบสร้างที่ต้องการให้เรื่องนั้นได้รับการจดจำอีกครั้ง รวมทั้งอาจเป็นการผลิตซ้ำเพื่อให้เหมาะสมกับประเภทของสื่อ
2. เรื่องเล่ามีอิทธิพลที่จะสร้างความเชื่อและความศรัทธาให้เกิดขึ้นในสังคมได้โดยเฉพาะหากเป็นเรื่องเล่าที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนา และอำนาจเหนือธรรมชาติดังที่ปรากฏในสังคมปัจจุบันที่มีกระแสความนิยมในสถานที่ต่างๆ ล้วนเกิดจากร่องเล่าแทบทั้งสิ้น ดังที่ปรากฏกระแสนิยมในวัดพระธาตุดอยคำส่วนหนึ่งเกิดจากร่องเล่าที่สืบเนื่องจากความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อกันใจ ด้วยสังคมไทยเป็นสังคมที่มีการนับถือพุทธศาสนาแบบชาวบ้านที่มีการผสมผสานความเชื่อพุทธ-พราหมณ์-ผีเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน

ข้อเสนอแนะ

เรื่องเล่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างคติความเชื่อและความศรัทธาให้แก่สังคมโดยเฉพาะความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรกลั่นกรองเรื่องเล่าที่จะส่งผลกระทบต่อความเชื่อและความศรัทธาของสังคมก่อนเผยแพร่สู่สาธารณชน

References

- Akarachantachote, M. (2017). *Transmedia storytelling and Building Engagement in Communicating Social Issues*. Retrieved April, 10, 2020 from <https://www.facebook.com/CUIR4Thailand/posts/735657726807652/>
- Boonthong, S. (2018). *Wat Chedi Ai Khai : The Constructed Sacred Space in the Modern Crisis*. Retrieved August 10, 2020, from <https://kb.psu.ac.th/psukb/bitstream/2016/12587/1/432964.pdf>
- Kijvisala, K. (2021). *Narratology in Communication Studies*. Retrieved January, 5, 2024, from <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jcmag/article/view/>
- Na Thalang, S. (2020). *Folklore theory Analysis methodology Legends- Folktales*. (4th). Bangkok: Chulalongkorn Publishing.
- Premisrat, U. (2015). *Storytelling in Communication Work: A Study from Research*. Retrieved January, 5, 2024, from <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jcin/article/view/42384/35039>
- Toncharoen, K. (2023). *Kachapapapaimu episode Luangpor Than Chai Buddha Wat PhraThat Doi Kham*. Retrieved May 20, 2024, from https://www.youtube.com/watch?v=OyD6oyLtYFM&ab_channel=ATIME
- Tooltham, P. (2020). *Literature Review on Narrative Research from Social Sciences to Social Work*. Retrieved May 18, 2024, from [file:///C:/Users/UTCC/Downloads/truhusoc,%7B\\$userGroup%7D,+7](file:///C:/Users/UTCC/Downloads/truhusoc,%7B$userGroup%7D,+7)
- Suwannapat, S. (1990). *The Legend and History of Phra That Doi Kham*. Retrieved May 12, 2024, from <https://www.sarakadee.com/2010/04/07/jatukam/>
- Wat Phra That Doi Kham famous temple in Chiang Mai Revcaling a legend more than 1300 years old*. Retrieved May 20 พ ฤ ษ ฎ ภา ค ฆ 2 0 2 3 , from <https://travel.trueid.net/detail/eMKOJRkkgvgM>

